

הלכות שבת סימן שסח

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יח]

הנין שאמר 'חזוני כי מן הערוב'.

הביה"ל (דיה ואם) שכן גם דעת רבינו חננאל הרשב"א.
עוד שנינו במשנה (שם): "אמר רבי יוסי, במה דברים אמורים בתחילת עירוב, אבל בשירי עירוב כל שהוא", ופירושו רש"י (שם ד"ה כל שהוא) הרמב"ם (בפירוש המשנה) שרבי יוסי חולק על ת"ק הסובר שבכל אופן שנתמעט האוכל משיעורו צריך להוסיף, ולדעת רבי יוסי אם כבר חל העירוב ואחר כך נתמעט, אין צורך להוסיף, ואם השריע סובר בדעה זו, צריך לימור שפסק רבי יוסי שאין צורך להוסיף במבואר בסעיף ה'.

מאידך, הר"ף (שם) הרא"ש (עירובין פ"ז ס"ז) סוברים שרבי יוסי אינו חולק אלא מפרש את דברי ת"ק, ולכלול עלמא בנתמעט העירוב אחר השבת הראשונה אין צורך להוסיף, ואם השריע סובר כדעתם, דברי השריע בסעיף ד הם ככל הדעות, וכן דעת הרשב"א ורבינו יהונתן הטור. אמנם הרמב"ם בפירוש המשנה כתב שאין הלכה כרבי יוסי, וכן משמע בריף וכמו שדייק הרשב"א (עירובין פ"א, ב) מדבריו, [אמנם לדעת הבי"ח והתוס' מודה ת"ק לרבי יוסי, ופירושו כן בדעת הר"ף רבינו יהונתן והטור, ולשיטתם פסק השריע הוא לכלול עלמא].

[משנ"ב ס"ק א]

דנתקלקל קדם שנקנס השבת ראשונה.

2) הבי"ח ומחרי"ט פירשו שנתמעט אחר השבת הראשונה, ואף על פי שאין צורך להוסיף שהרי קיימא לך כרבי יוסי, מימי הוא רוצה לתקן את העירוב למצוה מן המובחר, או משום שחושש שמא יתמעט עד שלא ישתיר ממנו אפילו כל שהוא, והט"ז והמשגיב פירשו שנתמעט לפני השבת הראשונה וצריך להוסיף משום שעדיין לא חל העירוב, ומימי לענין גילוי דעתו נחשב הדבר כמי שכבר נתן את העירוב, ואפשר להוסיף שלא מדעת.

פירוש אחר כתב החזו"א (אריז"ל ס"ק קא ס"ק א), שמדובר באופן שכל אחד נתן את חלקו בעירוב, וכלה חלקו של אחד מהם, שהרי הוא שצריך להביא פת אחרת לעירוב, אבל אין צורך להודיע, משום שעדיין עירובם של אחרים קיים.

[משנ"ב ס"ק ז]

דנזקא כבית ספנתא לשיני הערוב.

3) ואף שאם ירצה בכך הרי יוכל לערב גם עם החצר השניה, ואם כן מדוע כשמעריבים לו לחצר אחת נחשב הדבר לחוב וכן הקשה הראב"ד בהשגותיו על הרמב"ם (פ"ה מהל' עירובין ה"ד), תירץ המגיד משנה (שם) שאם ירצה לאחר מכן לערב עם החצר השניה, הרי יוכלו בני שתי החצרות לטלטל להצור, וזהו החוב, שאינו רוצה שהרבה אנשים יוכלו לטלטל להצור.

[ביה"ל ד"ה ואם]

דבשני מיתן סיכ דכלה צריך להודיע.

4) הטעם שאם עירבו בשני מינים צריך להודיעם גם אם חזרו ומכה משל, ביאר החזו"א (אריז"ל ס"ק צט ס"ק יח) שכשהם מעריבים במין אחד יש ביניהם קירוב דעת והתערבות, ואמרו חכמים שדעתם להמשיך ולהיות מעורבים, אבל כשמעריבים בשני מינים אין ביניהם כל כך קירוב דעת, ולכך אם כלה העירוב צריך להודיעם גם כשמכה משל. והוסיף, שאם הם שותפים בבי המינים, נחשב הכל כמין אחד.

[שו"ע ס"ג]

כמה הוא שיעור הערוב פתחלתו, כזמן שהם שמונה עשרה או פחות, שיעורו כגודלתו לכל אקדש.

5) ואם שיעור הפת השתנה [כגון שנתוסף על השיעור לאחר האפיה, המשך במילואים עמוד 20]

[משנ"ב שם]

ואיני רוצה לפרש.

16) ואף לפני השבת הראשונה, כתב בשו"ת דברי מלכאל (ח"ג סי' ו ד"ה ועדין) שיכול לחזור בו.

[משנ"ב שם]

ולאשתף עוד עמכם.

17) וכאופן שערבו לזמן מסוים, ועבשו הם עדיין בתוך הזמן, כתב בשו"ת חכם צבי (סי' ו) שאף בזה יכול לחזור בו, מאידך, בשו"ת בית יצחק (שמלקס, יריד ח"ב ק"א סי' ח) כתב שאינו יכול לחזור בו, וכן כתב בשו"ת ובחרת בחיים (סי' קכג), ולפי מה שכתב הביה"ל (בד"ה צריך), שכשחזר מן העירוב אין לך מקפיד גדול מזה, אם כן לכאורה לעילם על ידי חזרתו יתבטל העירוב.

[משנ"ב ס"ק כ]

הכא קלא, מקמי שהפכת כבר מנה פתח דבס.

18) ולענין אם צריך גם את דעת אשתו, החזו"א כתב (אריז"ל ס"ק צט ס"ק יא) שצריך, ובשו"ת שבט הלי (ח"א סי' רה) הביא משרת בית יצחק (שמלקס, יריד ח"ב ק"א סי' ח), שבשעת הדחק אפשר להקל ולערב גם בלי דעת אשתו, וכדעת המשגיב. נטעמו של הבית יצחק הוא, שבשעת הדחק יש לסמוך על דעת הרמב"ם הרשב"א, שבאוסר ורגיל אין צורך דעת אשתו, ובפרט שכאן יש לצרף את דעת הרמ"א שגם הרא"ש מודה.

סימן שסח

אם אחר שערבו נתקלקל הערוב

[שו"ע ס"א]

ערבוב.

1) הקדמה

דין תיקון העירוב במקום שנתקלקל, שנינו במשנה (עירובין פ, ב): "נתמעט האוכל, מוסיף ומכה ואין צורך להודיע", ובגמרא שם הקשו, שאם חזר ומערב מאותו מין [דהיינו מאותו סוג פת שערבו קודם לכן], אם כן אפילו כלה העירוב לגמרי אין צורך להודיע, ואם מוסיף ממין אחר, אם כן גם בנתמעט צריך להודיע, שכן שנינו בבביתא: "כלה האוכל, ממין אחד אין צריך להודיע, מבי מינים צריך להודיע", ותיירו שני תירוצים, א. שהמשנה מדברת בחזרו ומערב מאותו מין, ותמעט פירושו 'נתמעט' [כלה לגמרי, רש"י], ב. שהמשנה מדברת במוסיף ממין אחר, ורק ככלה לגמרי צריך להודיע, אבל אם נתמעט אין צורך להודיע.

וכתב רבינו יהונתן (כה, ב בדפי הר"ף), שאם מערב משלו יכול לערב ממין אחר ואינו צריך להודיע, וכן כתב רש"י במשנה (שם), וכן פסקו הטור והשריע, אולם דעת הרמב"ם (פ"ה מהל' עירובין ה"ז) שהמשנה מדברת במערב משלו ומכה לבעל הבית, וגם בזה צריך להודיע באופן שהחצר היא בין שני מבואות, שמא לא נח לו כמבוי זה, וכתב

הלכות שבת סימן שסח בְּאֵר הַגּוֹלָה רלד

וְעָרַב עִם בְּנֵי הַחֲצָר (יח) וְחֹזֵר מֵעֲרוֹבוֹ, (יט) *צָרִיף לְחֹזֵר וְלַזְנוּת. אָכַל אִם רָגִיל לְעָרֹב, (כ) הָרִי עָרוֹב
בְּעֵלֵי־פָרְחִי (הראש פסוק חדר):

שסח אם אחר שערבו נתקלקל הערוב, ובו ה' סעיפים:

א *עָרְבוּ (ב) וְאֶחָד־בָּם (ב) נִתְקַלְקַל הָעָרוֹב וְכֵן אֶחָד מִבְּנֵי הַחֲצָר (א) לְחֹזֵר וְלַזְנוּת, כִּי אִם כָּא לְעָרֹב מִמֵּין הָרֹאשׁוֹן, אָכַל כָּלָה (ב) אִינוֹ צָרִיף לְהוֹדִיעַ, *וְאֶפְסֹלוּ מֵעָרֹב עָלֵיהֶם מִשְׁלָהֶם; וְאִם כָּא לְעָרֹב (ג) מִמֵּין אַחֵר, אִם כָּלָה הָרֹאשׁוֹן (ד) צָרִיף לְהוֹדִיעַ לָהֶם אִם מֵעָרֹב מִשְׁלָהֶם, (ה) *וְאִם מִשְׁלֹ, אִינוֹ צָרִיף לְהוֹדִיעַם כָּלָל. וְאִם לֹא כָלָה הָרֹאשׁוֹן (ו) אֶלָּא נִתְמַעַט, אֶפְרָע־לִפִּי שֶׁמֵּעָרֹב מִשְׁלָהֶם (ז) אִינוֹ צָרִיף לְהוֹדִיעַם: ב (ח) *נִתְחַסְפוּ דְיוֹרִים בְּחֲצָר, (ט) אִם הִכִּיתָ פֶתוּחַ לְשֵׁמִי חֲצֵרוֹת צָרִיף לְהוֹדִיעַם, מִפְּנֵי שְׁאוּלֵי אֵינֶם רֹצִים לְעָרֹב עִם אֹלוֹ: ג ה'כֶּמֶה הוּא שְׁעוֹר הָעָרוֹב בְּתַחֲלָתָם¹⁶, בְּזֶמֶן שֶׁהֵם שְׂמוּנָה־עֹשִׂים¹⁷ אוֹ פִתּוֹת, שְׁעוֹרוֹ כְּגוֹרָגְרָתָ¹⁸ לְכָל אֶחָד¹⁹:

בְּאֵר הַיִּטָּב

(א) הָרִי עָרוֹב, נִרְאֶה לִי דְחֹזֵר וְנִקָּא לְדַעַת הַשִּׁש־אוֹקְרִים שְׂכָנֵי חֲצָר נוֹטְלִין בְּעֵלֵי־פָרְחֶם, אָכַל לִשְׂכָרָא הָרֹאשׁוֹנָה לְעוֹלָם אֵין יְכוּלִים לְעָרֹב בְּלֹא

דַּעַת אֲשֶׁתּוֹ, וְעַיִן כְּגוֹר־אֲבָרְהָם:

(ב) נִתְקַלְקַל. זֶה מִנִּי מִשְׁפַּחַת רֹאשׁוֹן וְנִתְקַלְקַל קִדְּם שְׂנֵכָם שֶׁבַת רֹאשׁוֹן,

בְּאֵר הַלֵּלָה

הָיָה רָגִיל לְאָסֹר וְלֹא רָגִיל לְהַשְׁתַּחֲפֵּי, הִקְשָׁה לוֹ בְּחֻדְשִׁי, דָּאִסְכָּן אִמְאִי אִסְרָא שְׂמוּנָה אֲשֶׁתּוֹ מִקְרָבָתָא וְכוּ', בְּלֹא גַם בְּלֹא דַעַת אֲשֶׁתּוֹ קָמַר דָּקָא בְּנֵי חֲצָר וְנִכְסִין וְכוּ', עַיִן שֶׁם שְׂשִׁיזָא בְּצִרְיָא עֵינִי, אֲכַן לִפִּי שִׁיטָה הָרֹאשׁוֹן דְּרָגִיל לְהַשְׁתַּחֲפֵּי קָאִמַר, וְחֹזֵר עֵקֶר הַפְּעֻלָּה, וְכֵן מִפְּרָשׁ בְּאֵמַת הָרִיף וְתַרְבִּיטִים וְתַרְבִּיטִים חֲנִנָּא לְחֻדְשִׁי, אִסְכָּן אֲחִי שְׂשִׁיזָא הַבֵּל, דְּתִיבִי שְׂרָגִיל לְהַשְׁתַּחֲפֵּי לֹא בְּעֵינִי אֶפְסֹלוּ דַּעַת אֲשֶׁתּוֹ: אֶלָּא דְּנִקָּא, דְּלִפִּי שִׁיטָה תַּרְבִּיטִים וְסִיעֻתָא אֵין בְּנֵי חֲצָר נוֹטְלִין בְּעֵלֵי־פָרְחִי הִכִּי שְׂרָגִיל, אֶלָּא בְּדוּקָא הִכִּי שְׂאוֹסֵר עָלֵיהֶם, וְכֵן שְׂכַחְבִּנוּ בְּמִשְׁנָה בְּדוּקָא, וְכֵן מִשְׁמַע בְּפִרְשׁ רַבֵּנוּ חֲנִנָּא, עַיִן שֶׁם, הִיוֹצֵא מִכָּל זֶה, דְּמִדְּרָא מִסְּבָרָא דְּתִיבִי שְׂרָגִיל וְאִסְרָא, בְּנֵי חֲצָר נוֹטְלִין אֶפְסֹלוּ בְּעֵלֵי־פָרְחִי וְלֹא בְּעֵינִי דַּעַת אֲשֶׁתּוֹ כָּלָל, וְעֵלִי־פָרְחִי שְׂלֹא בִּידְעָתָא בְּדוּקָא יֵשׁ לְסַמָּךְ לְסַמָּךְ, דָּקָא תַּרְבִּיטִים אֲסוּרִים מִקְלִין אֶפְסֹלוּ לְדַעַת הַסּוֹר, וְכֵן שְׂכַחְבִּנוּ לְעֵיל: * צָרִיף לְחֹזֵר וְלַזְנוּת, לְשׁוֹן מִגְּמָנָם קָמַר, דָּקָא מִנִּי שְׁפַת מִנָּה בְּמִקְוָמוֹ וְאִסְכָּן מִאי יִתְדֵי וְנִקָּא, דָּאִין סָבָרָא לִוְרֵי שְׂצִירָא לֵאמֹר הֵפֶת מִמְקוֹמוֹ וְלְחֹזֵר וְלִשְׁכָּנָה, דְּמִי זָרֵעַ חֲזוֹנָתָא אִם הָיָה לָהּ שֶׁחָפֵּי בֵּינֵן, שְׂפוּמָךְ עָלֶיהָ מִשְׁמַע עָרוֹב (עַיִן בְּסִימָן שְׁסוֹ סִעִיף יא), וְסָבָר נָמִי אִמְאִי אִינוֹ יְכוּלִי לְסַמָּךְ עָלֶיהָ, וְאֵין לְפִרְשׁ דְּמִנִּי שְׂעוֹר עֵשֶׂת הֵיךְ נִתָּן פֶּת בְּשִׁבְלֵי כָּלָם וְזִכָּרָה לָהֶם, וְלִפְיָךְ אַחֵר חֲזוֹנָתָא אִם יִרְצָה לְהַשְׁתַּחֲפֵּי מִחֲדָשׁ צָרִיף לְזַמֹּת לָהֶם עֲלִיָּדִי מִי שְׂדוּא שִׁיטָה לָהֶם שׁוֹב חֶלֶק בְּפִתּוֹ, אִי אִפְשָׁר לִוְרֵי דְּתִיבִי מִנִּי, דָּאִסְכָּן מִאי קָסִים בְּהִיָּה אָכַל אִם רָגִיל לְעָרֹב הָיָה עָרוֹב בְּעֵלֵי־פָרְחִי, דְּבִכְנֵנוּ וְזֶה מִסְּבָרָא וְלֹא מִחֲנִי רָגִיל, שִׁיטָה מִחִיב מְכִיד לְפָנֵי חֶלֶק לְכָלָם בְּפִתּוֹ, וְעֵלִי־פָרְחִי מִנִּי שְׂשִׁיזָא נִתָּן רַק חֶלֶק לְבִדּוֹ, וְקָשָׁה פְּנִיל, וְנִרְאֶה דָּאִין הַכֹּנֶה שְׂצִירָא לִזְכּוֹת וְלִפְנֵי מִחֲדָשׁ, אֶלָּא שְׂצִירָא לִוְרֵי בְּפִי שְׂחֹזֵר וּמִשְׁתַּחֲפֵּי עֵמֶק וְזִכָּרָה לְכָלָם שִׁיטָה לָהֶם חֶלֶק בְּפִתּוֹ, וּמִשְׁמַע דְּמִנִּי מִסְּבָרָא עַל עָרוֹב אִינוֹ עָרוֹב, וְאֵין לָךְ מִקְפִּיד יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, שְׂחֹזֵר בּוֹ, וְעֵלִי־פָרְחִי לִוְרֵי שְׂשִׁיזָא מִקְפִּיד עַל שְׂחֹא וְזִכָּרָה לְכָלָם שִׁיטָה לָהֶם חֶלֶק בּוֹ:

* וְאֶפְסֹלוּ מֵעָרֹב עָלֵיהֶם מִשְׁלָהֶם, עַיִן בְּסִיף, וְלֹא הִשְׁתַּחֲפִּי בְּמִשְׁנָה בְּדוּקָא מִשְׁמַע שְׂשִׁיזָא עָלֵי תַּרְבִּיטִים אֲסוּרִים, וְכֵן סְפָרִי־מִנִּי הַסֵּב דְּבִרֵּי לְכַתְּבָא אַחֲרָה, עַיִן שֶׁם: * וְאִם מִשְׁלֹ, אִינוֹ צָרִיף לְהוֹדִיעַם כָּלָל, הֵנָּה מִקְמָר הַשְׁתִּיחַ לְשׁוֹן הַסּוֹר, וְכֵן הוּא גִסְרָן דַּעַת רִשִּׁי וְרַבֵּנוּ וְהַחֲסָן, כִּמֵּי שְׂפַחַת בְּכִיתִיזָא, אָכַל דַּעַת תַּרְבִּיטִים חֲנִנָּא אִינוֹרְבִי, כִּמֵּי שְׂכַחַת בְּתִקָּא, וְכֵן הוּא גִסְרָן דַּעַת תַּרְבִּיטִים דְּבִכִּיתָא לְשֵׁמִי חֲצֵרוֹת צָרִיף לְהוֹדִיעַם כָּלָל וְכוּ', וְכֵן מוֹכַח בְּבִינְיָה־הַתַּרְשִׁי לְהַשְׁתַּחֲפִּי דְּכָל סוּגְרָה הַשִּׁשׁ בְּהָ אִירִי בְּמִקְרָב מִשְׁלֹ, וְאֶפְסֹלוּ הִכִּי אִמְרִין בְּסוּגְרָא דְּבִשְׁנֵי מִנִּי הִכִּי דְּכָלָה צָרִיף לְהוֹדִיעַם²⁰, וּמִכָּל מָקוֹם לִדְרָא אֵין לִזְנוּ מְדַבְּרִי מִשְׁלֵמֵי־עִירָה, מֵאַחֵר בְּסִיעִיף־קָטָן א: (י) אִינוֹ צָרִיף לְהוֹדִיעַם, דְּבִדְרָא יִתְרַצֵּי לְהַשְׁלִים הָעָרוֹב: ב (ח) *נִתְחַסְפוּ דְיוֹרִים וְכוּ', שְׂלֹא הָיָה בְּעַת הַנִּחָת הָעָרוֹב: (ט) אִם הִכִּיתָ פֶתוּחַ קַעֲרָה, וְהוּא: קָמַר לֵן דְּמִקְרָבִי עֲרוֹבִי־חֲצֵרוֹת שְׂלֹא מִדַּעַת, דְּזִכָּרָה הוּא וְזִכִּין לְאֶדָם

שְׂעוֹר הַצִּיּוֹן

(יז) הָרֹאשׁוֹן: (טו) וְהוּא הָרִיף הָיָה דָּאִסְרָא עָלֵיהֶם אֶפְסֹלוּ אִינוֹ רָגִיל [הַרְגִּיל]. וְכֵן זֶה הוּא לְדַעַת הָרֹאשׁוֹן דְּמִקְרָא אוֹסֵר שְׂחֹא כִּמֵּי מִקְרָא רָגִיל, אָכַל לְדַעַת הַכֹּסֶפִים וְלִדְרָא אֵין בְּנֵי חֲצָר יְכוּלִי לְשֹׁל מִמֵּנִי בְּעֵלֵי־פָרְחִי אֶפְסֹלוּ הִכִּי דְּרָגִיל לְעָרֹב עָלֵיהֶם, כִּמֵּי שְׂכַחַת בְּגִאוּן־עָקֵב, מִסְּבָרָא הָכֵא נָמִי בְּעֵינִי חֲרִי, רָגִיל וְאִסְרָא: (טו) מֵאַחֲרֵי־כֵן וְנִתְחַסְפוּ שְׂחֹא וְנִתְחַסְפוּ, כִּי לְכִרְךָ קָשִׁית מִקְרָבֵיהֶם שְׂחֹאֲהֶם דְּבִרִי הָרֹאשׁוֹן אֶהְדְּרִי: (כ) טִיף וּפְשִׁיט: (ג) וְאֶפְסֹלוּ אִם הָיָה בֵּית פֶּתוּחַ לְשֵׁמִי חֲצֵרוֹת גִּסְרָן אֵין צָרִיף לְשֹׁל, דְּמִסְּבָרָא מִתְרַצֵּי שְׂחֹאֲהֶם הָעָרוֹב בְּשִׁבְלֵי לְמָקוֹם שִׁיטָה שְׂחֹא בְּתַחֲלָה [מֵאַחֲרֵי מִדְּרָשׁ וְהַרְגִּיל, וְכֵן קָמַר בְּמִנְהַת חוֹתֵי־צִיּוֹן לְהַרְגִּיל]: (ג) הַרְגִּיל: (ז) רִשְׁבִּי: (ה) נִתְחַסְפוּ וְכִיתִי־מִאִיר:

